

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI**

TOSHKENT DAVLAT TIBBIYOT UNIVERSITETI



«TASDIQLAYMAN»

Toshkent davlat tibbiyot universiteti
O‘quv ishlarini bo‘yicha birinchi
prorektor Q.N.Xaitov

20 _____ yil « _____ » _____

**HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI. FUQARO MUXOFAZASI
FANI BO‘YICHA SILLABUS
Kunduzgi bo‘lim uchun**

Bilim sohasi:	900 000	–Sog‘liqni saqlash va ijtimoiy ta’minot
Ta’lim sohasi:	910 000	–Sog‘liqni saqlash
Ta’lim yo‘nalishlari:	60910800	–Menejment

**HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI.
FUQARO MUXOFAZASI
FAN SILLABUSI**

**Famatsiya, menejment tibbiy biologiya, biotibbiyot muhandisligi va OMH
fakulteti**

60910800 -menejment

Fan nomi:	Hayot faoliyati xavfsizligi. Fuqaro muxofazasi
Fan turi:	Tanlov fan
Fan kodi:	HFXFM2303
Yil:	2025/2026
Semestr:	3-4
Ta'lim shakli:	kunduzgi
Mashg'ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar:	150
Ma'ruza	30
Amaliy mashg'ulotlar	30
Laboratoriya mashg'ulotlari	-
Seminar	-
Mustaqil ta'lim	90
Kredit miqdori:	5,0
Baholash shakli:	Sinov – 0
Fan tili:	o'zbek, rus va ingliz

Fan maqsadi (FM)	
FM1	Talabalarda hozirgi davrda sodir bo'layotgan tabiiy, texnogen va ekologik tUSDagi favqulodda vaziyatlarning aholi sog'ligiga, xalq xo'jaligi ob'ektlariga, davlatning iqtisodiyotiga ta'sirini; radiatsion, kimyoviy qidiruv va dozimetrik asboblarni tuzilishini; jabrlangan aholiga o'z vaqtida turli xildagi tibbiy yordamni ko'rsatishni; davolash muassasalarni va tibbiyot xodimlarini doimiy shay holatda bo'lishini; yakka va umumiy muhofazalanish vositalarni tushuntirish
Fanni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich bilimlar	
1.	Biologiya
2.	Tibbiy kimyo
3.	Biofizika
4.	Fiziologiya

Ta'lim natijalari (TN)	
	Bilim jihatidan:
	Shaxslararo muloqot va kommunikatsiya (ShM)
TN2	Sh.M.4. Jamoada, hamkasblar bilan, boshqa yo'nalishdagi mutaxassislar bilan muloqot qilganda ShM ko'nikmalarini qo'llash
	Etika va empatiya (EE)
TN3	JEE.1. Jinsi, yoshi, millati, madaniyati, dini, nogironligi, ijtimoiy-iqtisodiy ahvoli va boshqalardan qat'i nazar, teng, xolis munosabatni va hurmatni namoyish etish
TN4	EE.3. Mustaqillik, maxfiylik, adolat, tenglik va xabardor qilingan rozilikka oid axloqiy tamoyillarga sodiqlikni namoyish qilish.
	Shaxsiy rivojlanish (ShR)
TN5	ShR.3. Odob-ahloq me'yorlarini bilish, stressni boshqara olish, qaror qabul qilish, o'z imidji ustida ishlash hamda nizoli holatlarni boshqara olish
	Uzluksiz kasbiy rivojlanish (UKR)
TN6	UKR.1. Shaxsiy kompetentlik doirasida o'z bilimi, klinik ko'nikmalarini yangilab borish
TN7	UKR.2. Shaxsiy ehtiyojga ko'ra malakasini oshirish orqali ish samaradorligini oshirish uchun maqsad va strategiyalarni ishlab chiqish
TN8	UKR.3. O'z bilimi va ko'nikmalarini uzluksiz oshirib borish
	Jamoat salomatligi (JS)
TN9	JS.2. Sog'liq muammolarini, xavf omillarini, davolash strategiyasini va profilaktika choralarini aniqlash uchun epidemiologiya va biotibbiyot statistikasi tamoyillarini bilish

Fan mazmuni	
Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M)	
M1	Hayot faoliyati xavfsizligini nazariy asoslari.
M2	Inson va atrof-muhit
M3	Tabiiy xavfli va zararli omillarning insonga va atrof muhitga tasiri hamda ulardan himoyalash
M4	Favqulotda vaziyatlarda aholini va yashash hududlarini xavf-xatarlardan himoya qilish
M5	Hayot xavfsizligini boshqarish
M6	Xavfli hududlarda dozimetriyaning ahamiyati
M7	Kimyoviy qurol. Zaxarli moddalarning tasnifi
M8	Bakteriologik (biologik) vositalar bilan zararlangan o'choqda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar
M9	Yadroviy qurol qo'llanishi natijasida sodir bo'ladigan favqulodda vaziyatlar, shikastlovchi omillari va himoya

M10	Favqulodda vaziyatlarda aholiga tibbiy yordamni tashkil etish
M11	Shaxsiy himoya vositalari
M12	Umumiy himoya vositalari
M14	Shikastlangan o'choqlarda tibbiy yordam va xizmat tuzilmalari
M15	Favqulodda vaziyatlarda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish
M4	Fuqaro muhofazasi bo'yicha mashg'ulotlarni olib borish va tayyorlash metodikasi

Mashg'ulotlar shakli: amaliy mashg'ulot (A)	
A1	Hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlash asoslari.
A2	Fuqaro muhofazasi tibbiyot xizmati tuzilmalari, vazifasi, tashkiliy tamoyillar
A3	Ommaviy qirg'in qurollarining tasnifi. Jabrlanish o'chog'ining tibbiy taktik tavsifi. Yo'qotishlar.
A4	To'lqin zarbi. Jabrlanish zonalarini tavsifi. Yorug'lik ajralishi. O'tuvchi nurlar.
A5	Favqulotda vaziyatni baholash. Radiasion holat. Radioaktiv zararlanish manbalari. Zonalar tavsifi.
A6	Dozimetriya metodlari. Dozimetrik asboblarni tasnifi.
A7	Kimyoviy qurol. Zaxarli moddalarning tasnifi. Kimyoviy vaziyatni baholash.
A8	Tabiiy, texnogen, ekologik va ijtimoiy tushadigan favqulotda vaziyatlarda hayot faoliyati xavfsizligi va fuqaro muhofazasi.
A9	Favqulotda vaziyatda aholini muhofaza qilish. Jamoa himoya vositalari.
A10	Shaxsiy himoya vositalari. Maxsus himoya vositalari. Shaxsiy tibbiy vositalar va ulardan foydalanish.
A11	Favqulotda vaziyat xavfi tug'ilganda va sodir bo'lganda aholini evakuatsiya qilish.
A12	Shikastlangan o'choqlarda birinchi tibbiy yordamni va shifokor yordamini tashkil qilish.
A13	Malakali va ixtisoslashgan mutaxassis tibbiy yordamini tashkil etish.
A14	Bakteriologik (biologik) vositalar bilan zararlangan o'choqda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar
A15	Fuqaro muhofazasi tibbiy xizmatining tuzilmalari va muassasalarini mol-mulklar bilan ta'minlash va muhofaza qilish

Mustaqil ta'lim (MT)		soat
1	Hayot faoliyati xavfsizligi, fuqaro muxofazasini ta'minlash asoslari. Ishlab chiqarish muhitida inson omili	6
2	Ishlab chiqarishda mehnat xavfsizligini ta'minlash psixologiyasi.	6

	Ishlab chiqarishda muqobil muhitni ta'minlash	
3	FMTXning har bir davrda faoliyat xususiyati, asosiy tashkiliy tamoyillari	6
4	Terrorizm va aholi muhofazasi	6
5	Fuqarolar muhofazasi tibbiy xizmatining tashkiliy tuzilishi	6
6	Tabiiy ofatlar va ularning oqibatlar	6
7	Yong'in xavfsizligi asoslari	6
8	Aholining tabiiy ofatlar, katta falokatlar va talafotlarda tibbiy jihatdan ta'minlanishini tashkil etish	6
9	Yadro qurollar turi va ko'llanish usullari to'g'risida tushuncha. Yadro o'choqlari tavsifi	6
10	Kimyoviy qurol, uni qo'llash usullari va ZM tavsifi	6
11	Aholini ommaviy qirg'in qurollardan himoya qilish	6
12	Tibbiy muassasalarni ko'chirish	6
13	Shaxsiy himoyalani vositalari. Shaxsiy tibbiy himoya vositalari	6
14	Shikastlangan aholini davolash-ko'chirish jihatidan ta'minlash. Tibbiy muassasalarni ko'chirish	6
15	Ishlab chiqarishda mehnat xavfsizligini ta'minlash psixologiyasi. Ishlab chiqarishda muqobil muhitni ta'minlash	6
	Jami	90

Asosiy adabiyotlar		
1	Ermatov N.J., Xayitov J.B., Ortiqov B.B. Hayot faoliyati xavfsizligi. Fuqaro muhofazasi. Darslik. "Fan ziyo nashriyoti" 2025y.	
2	Рустамова Х.Е., Махсумов М.Дж., Туймачев Ў.А. Ҳаёт фаолияти хавфсизлиги. фуқаро муҳофазаси. Darslik. 2018y.	
3	Рустамова Х.Е., Махсумов М.Дж., Туймачев Ў.А. Фуқаро муҳофазаси ва фуқаро муҳофазаси тибийет хизмати. О'quv qo'llanma. 2018y.	
4	"Fuqaro muxofazasi to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 2000 yil 26 may	
5	Favqulodda vaziyatdan muxofaza qilishning xuquqiy asoslari. O'RFVV. Fuqaro muhofazasi instituti. Toshkent-2000.	
6	Xasanov U. Favqulotda vaziyatlar va fuqaro muhofazasi. T. 2011 y.	
7	Saidov B.M., Xabibullayeva V.N., Saidov B.B., Ishxo'jayeva V.B., Hakimjonova V.B., Saidova Sh.B. "Fuqarolar muhofazasi va uning tibbiy xizmati" -Toshkent, 2006 y.	
Qo'shimcha adabiyotlar		
1	Saidov B.M., Xabibullayeva V.N., Saidov B.B., Ishxo'jayeva V.B.,	

	Hakimjonova V.B., Saidova Sh.B. “Fuqarolar muhofazasi va uning tibbiy xizmati” -Toshkent, 2006 y.
2	Основы организации защиты населения и территории чрезвычайных ситуаций мирного и военного времени. А.В.Матвеев, А.И.Коваленко. Санкт-Петербург – 2007.
3	Завьялов В.Н. “Гражданская оборона” -Москва, Медицина 1989г
4	Nazarov O. A. “Favqulodda vaziyatlarda tibbiyot xizmati” ” -Toshkent, 2003y.
5	Muxiddinov R.U., Tojibayev N.S. “Favqulodda vaziyatlarda tibbiy yordam ko‘rsatish”-Namangan, 2002y.
6	Tojiyev M.X., Ilxomov M., Ne‘matov I. “Favquloddagi vaziyatlar va fuqaro muhofazasi” darsligi. Toshkent, 2002y.
7	Tojiyev M.X., Ilxomov M.X. “Tabiiy ofatlar va insonlar muhofazasi”.Toshkent. TMI, 2001y.
8	Uchebnaya rekomendatsiya - Pamyatka dlya slushateley po voprosam grajdanskoy zaщitы. Toshkent, OOO “UPAK”, 2000y.
9	Salomova F.I., Ponomareva L.A. va hammualliflar “Radiatsion gigiyena” o‘quv qo‘llanma. Toshkent . 2017 y.

Talabaning fan bo‘yicha o‘zlashtirish ko‘rsatkichini nazorat qilishda quyidagi mezonlar tavsiya etiladi:

100 ballik tizim	5 ballik tizim	Ball olish uchun talabaning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim
90-100	5	-fanning mohiyati va mazmunini to‘liq yoritma olsa; -fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiylik va mantiqiylik saqlanib, ilmiy xatolik va chalkashliklarga yo‘l qo‘ymas; -fan bo‘yicha mavzu materiallarining nazariy yoki amaliy ahamiyati haqida aniq tasavvurga ega bo‘lsa; -fan doirasida mustaqil erkin fikrlash qobiliyatini namoyon eta olsa; -berilgan savollarga aniq va lo‘nda javob bera olsa; -mustaqil topshiriqlarni to‘liq va aniq bajargan bo‘lsa; - o‘rganilayotgan favqulodda va hayot uchun xavfli

		<p>ekstremal jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish;</p> <p>-favqulodda vaziyatlarga oid tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish;</p> <p>-o‘rganilayotgan tabiiy va texnogen favqulodda vaziyatlarga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to‘la va to‘g‘ri baho berish;</p> <p>-tahlil natijalari asosida vaziyatga to‘g‘ri va xolisona baho berish;</p> <p>-o‘rganilayotgan tabiiy, texnogen, ekologik favqulodda vaziyatlar va ishlab chiqarishdagi shikastlanishlar to‘g‘risida tasavvurga ega bo‘lish;</p> <p>-o‘rganilayotgan favqulodda vaziyatlarni va shoshilinch terminal vaziyatlarni to‘g‘ri va aniq tahlil etish, tegishli qarorlar qabul qilish hamda birinchi yordam ko‘rsatish usullarini bilish va amalda qo‘llay olish.</p> <p>-nazariy bilimlarni turli vaziyatda qo‘llay olish;</p> <p>-tizimli yondashish, uzviylikka amal qilgan bo‘lsa.</p>
70-89.9	4	<p>-fanning mohiyati va mazmunini tushungan, fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiy va mantiqiy chalkashliklarga yo‘l qo‘ymasa;</p> <p>-fanning mazmunini amaliy ahamiyatini tushingan bo‘lsa;</p> <p>-o‘rganilayotgan favqulodda va hayot uchun xavfli ekstremal jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish;</p> <p>-favqulodda vaziyatlarga oid tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish;</p> <p>-o‘rganilayotgan tabiiy va texnogen favqulodda vaziyatlarga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to‘la va to‘g‘ri baho berish;</p> <p>-o‘rganilayotgan tabiiy, texnogen, ekologik favqulodda vaziyatlar va ishlab chiqarishdagi shikastlanishlar to‘g‘risida tasavvurga ega bo‘lish;</p> <p>-o‘rganilayotgan favqulodda vaziyatlarni va shoshilinch terminal vaziyatlarni to‘g‘ri va aniq tahlil etish, tegishli qarorlar qabul qilish hamda birinchi yordam ko‘rsatish usullarini bilish va amalda qo‘llay olish</p> <p>-fan bo‘yicha berilgan vazifa va topshiriqlarni o‘quv dasturi doirisida bajarsa;</p> <p>-fan bo‘yicha berilgan savollarga to‘g‘ri javob bera olsa;</p> <p>-fan bo‘yicha konspektini puxta shakllantirgan bo‘lsa;</p>

		-fan bo'yicha mustaqil topshiriqlarni to'liq bajargan bo'lsa; -barcha amaliy ko'nikma va malakalarni o'zlashtirishga xarakt qilgan bo'lsa;
60-69.9	3	-fan haqida umumiy tushunchaga ega bo'lsa; -fandagi mavzularni tor doirada yoritib, bayon qilishda ayrim chalkashliklarga yo'l qo'yilmasa; -bayon qilish ravon bo'lmasa; -fan bo'yicha savollarga mujmal va chalkash javoblar olinsa; -fan bo'yicha matn puxta shakllantirilmagan bo'lsa.
0-59.9	2	-fan bo'yicha mashg'ulotlarga tayorgarlik ko'rilmagan bo'lsa; -fan bo'yicha mashg'ulotlarga doir hech qanday tasavvurga ega bo'lmasa; -fan bo'yicha matnlarni boshqalardan ko'chirib olganligi sezilib tursa; -fan bo'yicha matnda jiddiy xato va chalkashliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa; -fanga doir berilgan savollarga javob olinmasa; -fanni bilmasa.

Fan o'qituvchisi to'g'risida ma'lumot

Mualliflar:	N.J.Ermatov, t.f.d., professor B.B.Ortiqov PhD, katta o'qituvchi A.Sh.Kamilova, assistent
E-mail:	bobomurodortiqov89@gmail.com aida.kamilova1988@gmail.com
Tashkilot:	TDTU, Bolalar, o'smirlar va ovqatlanish gigiyenasi kafedrası
Taqrizchilar:	t.f.d, dotsent N.O.Ahmadaliyeva t.f.n., dotsent G.M.Israilova

Mazkur Sillabus Toshkent davlat tibbiyot universiteti o'quv-uslubiy kengashining 05.06.2025 yil 1328-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan.

Mazkur Sillabus "Bolalar, o'smirlar va ovqatlanish gigiyenasi" kafedrasining 28.08.2025 yil 1-sonli yig'ilish bayoni bilan ma'qullangan.

O'quv-uslubiy departament boshlig'i

F.X.Azizova

Fakultet dekanlari:

Q.E.Shomurodov

Kafedra mudiri

N.J.Ermatov